

ՆԱՄԱԿ ԽՄԲԱԳՐՈՒԹՅԱՆԸ

Մեծարգո խմբագիր,

Ձեզ է դիմում ՄՀԳԱԿ պարամոնիան ինստիտուտի միջին դարերի պարամոնիան բաժնի գիտաշխատող, պարամոնիան գիտությունների թեկնածու Արթուր Մաղալյանը:

Ինչպես գիտեր, Արցախի մեղիքությունների պարամոնիան վերջին տարիներին գտնվում է հայ հեղափոխության մշտական ուղղության կենտրոնում: Այդ թեմայով իրար հերքից լույս են տեսել Ա. Ղուլյանի «Արցախի և Սյունիքի մեղիքական ապարանքները» (Ե., 2001), Վ. Բալայանի «Արցախի պարամոնիան» (Ե., 2002 և 2011), Է. Դանիելյանի «Գանձասարի պարամոնիան» (Ե., 2005), Լ. Մկրտումյանի «Աղվանից (Գանձասարի) կաթողիկոսությունը XVII-XIX դդ.» (Ե., 2006), Ա. Մաղալյանի «Արցախի մեղիքությունները և մեղիքական տները XVII-XIX դդ.» (Ե., 2007), Մ. Բալայանի «Նայ Աղվանից եկեղեցին» (Ստեփանակերտ, 2009) աշխատությունները, թողաքազեղ Ա. Այվազյանի մի շարք գիտական հոդվածները և բազմաթիվ այլ գործեր: Դրանցում հանգամանակից և մանրակրկիտ գիտական քննության է ենթարկվել Արցախի միջնադարյան պարամոնիան վերաբերող հարցերի գրեթե ողջ շրջանակը:

Վերջին տարիներից նկատվում է նաև Արցախի մեղիքությունների պարամոնիան վերաբերող սիրողական հրապարակումների զգալի աճ: Գրված լինելով պարամոնիանախարակյան աշխատանքի փորձ ու հմտություն չունեցող զանազան դիվերսիաների կողմից՝ այդ նյութերը ոչ միայն ոչինչ չունեն տալիս գիտությանը, այլև դրանցում որոշ հեղինակներ հանդես են բերում պարզունակ մոտեցումներ և Ժամագին «հնարքներ», շատ հաճախ առանց խղճի խայթ գգալու ուղղակիորեն արագորոն կամ վերապարմում են այլոց՝ տարիների տքնաշան աշխատանքի արդյունքները, հարվածաբար կամ ամբողջությամբ արագորոն են այլ հեղափոխողների հայտնաբերած վավերագրերը՝ առանց որևէ վկայակոչման, փաստերին տալիս կամայական, երբեմն էլ՝ անհեթեթ մեկնաբանություններ: Վերոնշյալ ողջ գիտնոցի օգրագործմամբ «սրելծված» աշխատանքներ են նաև Ձեր ամսագրում հրապարակված Մրեփան Նասան-Ջալալյանի «Մարգիս արքեպ. Նասան-Ջալալյանի հանդիպումը պարսից թագաժառանգի հետ» («Էջմիածին», 2011, Բ, էջ 105-113) և «Արցախի մեղիքների հասարաման կարգն ու նրանց իրավունքները» («Էջմիածին», 2011, ԺԲ, էջ 42-60) գրվածքները¹:

Այդ գրվածքներից առաջինը իրենից ներկայացնում է տակավին 2006 թ. «Բաներե Նայաստանի արխիվների» հանդեսում տպագրված մեր «Փաստաթղթեր Արցախի գործիչների և Արթուր-Միքայի 1826 թ. հանդիպման հերևանքների վերաբերյալ» հրապարակման («ԲՄԱ», 2006, N 1, էջ 3-19)² և 2007 թ. լույս տեսած «Արցախի մեղիքությունները և մեղիքական տները XVII-XIX դդ.» ծավալուն աշխատության համապարասխան հարվածների արագորությունը: Նախ, պետք է նկատել, որ անգամ իր գրվածքի վերնագիրը նա «պարսկ» է Ժամագին «հնարքի» միջոցով, այն է՝ մեր աշխատության հավելվածի վերնագրի «Արթուր-Միքայի» փոխարինել է «պարսից թագաժառանգով», իսկ Արցախի գործիչների շարքից «դեն ներելով» Ջրաբերդի Մելիք-Վանուն և Գյուլիպարանի Մելիք-Նովսեփին՝ «թողել» միայն Մարգիս արքեպիսկոպոս Նասան-Ջալալյանին (հմմտ. մեր աշխատության էջ 276):

Այնուհետև, մեր աշխատանքի վերնագրի հետ իր «վիրահատությունը» համարելով ավարտված, և Բաժնի «Խաժանյի մեղիքությունները» հանրահայտ երկից իր գրվածքի համար շուրջ երեք էջ որպես ներածություն արագրեղուց հեղտ (տեն էջ 105-107), գրագողն անցել է մեր աշխատության բուն գրակապությանը:

Մեր գրքի 115-117 և 142-146 էջերի համապարասխան շարադրանքը և մեր գիտական շրջանառության մեջ դրած փաստաթղթերը (տեն տողերիս հեղինակի աշխատության հավելվածը, էջ 276-308), որոնք Մարենադարանի զանազան ֆոնդերից հավաքել ենք տարիների ընթացքում, կարկաբերով ու կցմցելով իրար, և հավելելով ու մի քանի մանր-մուր և երկու կես էջանոց մեջբերումներ (տեն էջ 110 և 112. տայն գրվածքի 108-113 էջերի համամարիի մեր աշխատության 115-117, 142-146 և 276-308 էջերի հետ):

Ընդ որում, իր գրվածքի 111-112-րդ էջերում տեղ գրած ընդարձակ փաստաթուղթը, որը մենք հայտնաբերել էինք Մարենադարանի Ներսես Աշտարակեցու արխիվից և դժվարությամբ բնագրից վերծանելով՝ հրապարակել, ճարպիկ գրագողը թոցրել է մեր աշխատության 302-րդ էջից՝ իրեն «ներություն» չրալով դնելու որևէ հղում: Որտեղից է վերցված այդ վավերագիրը, որի գրաբարյան բնագրից, վարահարար կարող ենք ասել, որ գրագողն ի իմանկի չէ մեկ տող անգամ կարդալ:

1 Առաջիկայում այս գրվածքներին մտադիր ենք անդրադառնալ ավելի հանգամանակից հոդվածով՝ մեկ առ մեկ ցույց տալով բոլոր արագորությունները:

2 Ի դեպ, մեր տպի 17 էջանոց նույնապար փաստաթղթերի հրապարակման մասին արագորության հեղինակն առհասարակ «մոռացել» է ինչպարակել:

Սույն արտագրության «հեղինակը» յուրացրել է ե՛ր մեր գաղափարը, ե՛ր մեր վերնագիրը, ե՛ր մեր շարադրանքը, ե՛ր մեր հայտնաբերած փաստաթղթերը՝ ոչ մի բառ չգրելով դրանք հայտնաբերողի մասին: Իսկ մեր «Արցախի մեղիքությունները և մեղիքական փոխերը» աշխատության վրա կապարած մի քանի ձևական հղումները դույզն ինչ չեն կարող մեղմել սրելով իրավիճակը:

Բավարար է գեղ մեկ հայացք ներել սույն գրվածքի վրա, համոզվելու համար, որ այն չի պարունակում «հեղինակի» որևէ ինքնուրույն միտք:

Համոզվելով, որ ահա այսպես, հեշտ ու հանգիստ, կարելի է դառնալ հոգվածի «հեղինակ», իսկ նմանաբար կա մեկ-երկու գրվածքի փապագրությունը հաջողացնելուց հետո կարելի է գործել նաև ԲՈՒՀ-ի դռները՝ գիտական աստիճան ձեռք գցելու համար, իր «գործի» մեջ հմրացած՝ նա փութացել է խմբագրություն հասցնել իր հերթական գրվածքը՝ «Արցախի մեղիքների հասարակական կարգն ու նրանց իրավունքները» վերաբառությամբ, որը ոչ այլ ինչ է, եթե ոչ արտագրություն Լեոյի, Ե. Լալայանի, Ֆ. Պողոսյանի, Ա. Մաղալյանի, Ա. Արվազյանի և Լ. Մկրտումյանի աշխատություններից: Այն կա չի պարունակում «հեղինակի» որևէ ինքնուրույն միտք, հեղինակաբար՝ արժանի չէ փապագրության: Առավել զայրացուցիչ է այն փաստը, որ գրագործը չի բավարարվում այլոց աշխատություններից մի քանի քաղվածք կամ փաստ թողնելով, այլ ուրիշների փարիների աշխատանքն արագորոն է ծաղից ծաղի՝ գրեթե նույն վերնագրերով, փաստերով և եզրակացություններով (սույն գրվածքի ենթավերնագրերը և «եզրակացությունները» համեմատելի մեր նշված աշխատության առաջին գլխի ենթավերնագրերի և եզրակացությունների հետ, փոխ էջ 39, 40, 53, 54, 56, 57, 58-59, 61, 62-63, 64, 69, 70, 71, 80-81, 83): Պեպոք է նկատել, որ «հեղինակի» անգամ ի գործ չի եղել մեկ-երկու փողանոց մի ամփոփում գրել իր շուրջ 20 էջանոց արտագրության համար և գրվածքն ավարտել է Լեոյի «Հայոց պարմություն» հայտնի աշխատությունից կապարած շուրջ կես էջանոց մեջբերմամբ: Նման դեպքերում, ինչպես բնորոշված է ասել՝ մեկնաբանություններն ավելորդ են:

Հոդվածագրի համար բնութագրական է այլ հեղագրությունների կապարած վիթխարի աշխատանքի միտումնավոր և հերքողական նսեմացումը (փոխ, օրինակ, «Էջմիածին», 2011, ԺԲ, էջ 47), գումարած անսահման մեծամտության հետ: Բավական է նշել, որ նա իր «գրվածքների» վրա մարածված կերպով շահարկում է «ՀՀ Ազգային ժողովի» անունը, դրանով «ինքնավար ձևով» փորձելով հրապարակության ճանապարհի հարթել սեփական արտագրությունների համար: Պարահական չէ, որ Ջեր հանդեսի խմբագրություն ներկայացրած իր հերթական՝ երրորդ գրվածքում, որի հրապարակումը կանխվեց մեր ահազանգից հետո, փակավրին վերջերս «Էջմիածին» ամսագրում հրապարակված իր արտագրությունը նա շրապել էր թխմել փարիներ շարունակ այս հարցերով զբաղված և ներկայումս զբաղվող հայտնի հեղինակների աշխատություններից առաջ (փոխ նշյալ գրվածքը, էջ 11, ծնթ. 58):

Ինչ վերաբերում է նրա կողմից Ջեգ ներկայացված հերթական գրվածքին, որի վերնագիրը կա արվածված է մեր «Արցախի մեղիքությունները և մեղիքական փոխերը» աշխատությունից, ապա պեպոք է նկատել, որ այնքան արագրությունների փարեքի մեջ ընկած հեղինակը չի մոռացել մեջբերումներ կապարել անգամ մարքսիզմ-լենինիզմի դասականներից (էջ 12), հղելով մինչև անգամ «Марксистско-ленинская общая теория государства и права» (М., 1971) աշխատությունը (էջ 14), որն, ըստ «հեղինակի»... «առանցքային» նշանակություն ունի Արցախի մեղիքությունների պարմության ուսումնասիրման համար: Ըստ երևույթին, հեղինակն անբեղյակ է, որ Խոթրիդային Միությունը վաղուց արդեն փլուզվել է, և մարքսիզմ-լենինիզմի դասականներից կապարված մեջբերումները և դրանց օգնությամբ «հիմնավորումները» այլևս փեղին չեն: Իսկ վերջաբանում (էջ 18-24) շուրջ յոթ էջ խառնիխառն արտագրություններ են Արցախի XVIII դարի պարմությանը վերաբերող հանրահայտ աշխատություններից:

Այդ վերջին գրվածքն, ըստ էության, իրենից ներկայացնում է Արցախի պարմությանը վերաբերող հայտնի աշխատություններից կապարված արտագրությունների, ինչպես նաև թեմայի հետ կապ չունեցող կցկտրո նյութերի և փաստական սխալների մի շեղջակույթ:

Այսպիսով, ի մի բերելով վերագրյալ, կարող ենք անվարան արձանագրել, որ Սյրեփան Հասան-Ջալալյանի՝ Ջեր ամսագրում հրապարակված երկու գրվածքներն էլ արտագրություններ են, որոնք չեն պարունակում գիտական որևէ նորույթ: Կրկնակի ցավալի է այն փաստը, որ Ջեր հանդեսում նմանօրինակ սանձարձակ գրակապության է ենթարկվել մի աշխատություն, որի վերաբերյալ «Էջմիածին» ամսագրի 2008 թ. ԺԱ համարում լույս է փեղել պարմական գիտությունների թեկնածու (այժմ՝ դոկտոր), ՀՀ ԳԱԱ պարմության ինստիտուտի առաջադար գիտաշխատող Գևորգ Սյրեփանյանի «Գիրք Արցախի մեղիքությունների և մեղիքական փոխների մասին» գրախոսությունը (փոխ «Էջմիածին», 2008, ԺԱ, էջ 129-130):

ԱՐՏԱԿ ՄԱՂԱՅԱՆ

պ. գ. թ.